

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
281 - 8 / 16
Београд

дел. бр. 8608 датум: 11. 3. 2016.

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

BEOGRADSKI CENTAR
ZA LJUDSKA PRAVA

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

ПРАЋЕЊЕ ПОСТУПАЊА ПРЕМА ИЗБЕГЛИЦАМА И МИГРАНТИМА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Извештај о посети прихватним центрима Адашевци и Шид-станица

Београд, јануар 2016. године

МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамом разговара са тим лицима, и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ, којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног поступка по јавном позиву, Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и то Београдски центар за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Група 484, Иницијативу за права особа са менталним инвалидитетом (MDRI-S), Комитет правника за људска права (YUCOM), Међународну мрежу помоћи (IAN), Одбор за људска права – Ваљево, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Центар за људска права – Ниш.

По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеној установи. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У обављању послова НПМ, Заштитник грађана је надлежним органима упутио препоруку бр. 75-6/14 од 10. 02. 2014. године. Наиме, испитујући законитост и правилност поступања, као и примену важећих стандарда према тражиоцима азила, односно мигрантима затеченим на територији Србије, НПМ је уочио да органи јавне власти нису установили системски приступ који омогућује ефикасно поступање у складу са важећим прописима и међународним стандардима у области азила и миграција.

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

ПОСЕЂЕНА ИНСТИТУЦИЈА	Прихватни центри Адашевци и Шид-станица
ЦИЉ ПОСЕТЕ	Праћење поступања према избеглицама и мигрантима
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана, у сарадњи са удружењем Београдски центар за људска права
ДАТУМ ПОСЕТЕ	26. јануар 2015. године
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Посета је најављена
ТИМ ЗА ПОСЕТУ	<p>Чланови тима: Јелена Јелић, <i>Стручна служба Заштитника грађан</i> Јелена Самарџић, <i>Стручна служба Заштитника грађана</i> Драган Божовић, <i>Београдски центар за људска права</i> Душан Покушевски, <i>Београдски центар за људска права</i> Ана Тркуља, <i>Београдски центар за људска права</i> Саман Али Вјештица, <i>преводилица за урду језик</i> Мина Бајрами, <i>преводилица за арапски језик</i></p>

САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ

Сви службеници прихватних центара остварили су пуну сарадњу са тимом НПМ, пружили све тражене информације и омогућили несметан увид у тражену документацију.

ТОК ПОСЕТЕ

НПМ је 26. јануара 2016. године прво посетио Прихватни центар Адашевци, а затим Прихватни центар Шид-станица. Обављени су разговори са службеницима, извршен увид у релевантну документацију и вођени су разговори са странцима смештеним у прихватним центрима.

I. ПРИХВАТНИ ЦЕНТАР АДАШЕВЦИ

1. Увод

Прихватни центар Адашевци смештен је у згради некадашњег хотела, поред аутопута који води у Хрватску, на око 10 километара од Шида. Почео је са радом средином октобра 2015. године. Центром руководи Комесаријат за избеглице и миграције, а у њему су још ангажовани и лекари Дома здравља из Шида, лекари из међународне невладине организације „Лекари без граница“, УНХЦР, Црвени крст, запослени Центра за социјални рад у Шиду, разне невладине организације и полицијски службеници који су одговорни за јавни ред и мир у Центру даноноћно.

2. Процедура пријема у Центар и одласка из Центра

Просек задржавања избеглица/миграната у Центру је неколико сати, односно док аутобуси којима су дошли не добију дозволу да их даље превезу до Железничке станице у Шиду. Пре него што оду до Железничке станице у Шиду, морају да се пријаве у овај Центар. Приликом уласка у Центар, возачи аутобуса су дужни да управи Центра предају списак путника, које су довели. Службеници Центра затим фотокопирају тај списак и записују број регистрације аутобуса. Потом управа Центра добија информације од полиције о доласку воза из Хрватске у Србију и броју путника који може да се укрца у овај воз и даље пропушта избеглице/мигранте ка Шиду. Службеници Центра полицији у Шиду достављају број регистрације аутобуса како би полиција знала који аутобуси су били у Центру, како се не би дешавало да неки аутобус директно из Прешева дође на железничку станицу, заобилазећи процедуру у Прихватном центру Адашевци.

Полиција у Шиду по доласку аутобуса из Адашеваца проверава регистрације аутобуса и списак путника са потврдама о уласку на територију Републике Србије за стране држављане који долазе из земаља у којима су њихови животи у опасности¹ („потврда о транзиту“), које су издате овим лицима од стране полиције када су ушли у Србију. У тренутку посете, у Центру се налазило око 20 аутобуса.

3. Поучавање о правима и обавезама

Према наводима руководиоца, у Центру су запослена два преводиоца за арапски језик, а за фарси језик је ангажован преводилац преко невладиних организација. Правила о кућном реду и права и обавезе избеглица/мигранта емитују се преко монитора.

4. Здравствени прегледи

Према речима руководиоца, лекарска служба у Центру ради 24 часа дневно. Прегледе и лекарску помоћ указују доктори из Дома здравља у Шиду и из међународне невладине организације „Лекари без граница“. Просечно се током дана обави око 300 интервенција. До тренутка посете није било случајева да је неко лице имало заразну болест. Био је случај да се сумњало да је једно лице заражено, поводом чега су у Центар дошли доктори из епидемиолошке службе из Београда који су утврдили да ипак није у питању заразна болест.

---

¹ Одлука о издавању потврде о уласку на територију Републике Србије за мигранте који долазе из земаља у којима су њихови животи у опасности ("Сл. гласник РС", бр. 81/2015).

5. Исхрана и хуманитарна помоћ

Према наводима руководиоца Центра, преко Црвеног крста за сва лица обезбеђена је храна, која се дистрибуира преко невладиних организација. Храна је прилагођена верским убеђењима избеглица/миграната. Поред хране деле се и хигијенски пакети, посебни за жене и бебе (улошци, сапуни, пелене итд.), а такође и обућа и одећа.

6. Смештајни услови

С обзиром да се избеглице/мигранти задржавају углавном веома кратко у Центру, време проводе у три просторије, у којима се налазе клупе за седење, као и велики број утичница како би ова лица могла напунити своје мобилне телефоне, а обезбеђен је и бежични интернет.

Тakoђе, у Прихватном центру постоји дечији кутак у коме могу да бораве деца, као и мајке са бебама. Ова просторија је опремљена са играчкама и основним средствима за хигијену, а у њој се пуштају и цртани филмови за децу. У дечијем кутку су дежурне по две медицинске сестре 24 часа дневно.

Према речима управника, смештајни капацитети за спавање износе око 400 места, али се у зависности од потребе, капацитети могу проширити. Дешава се да избеглице/мигранти преспавају у Центру, обично када пристигну ноћу, а воз из Хрватске стиже ујутру у Шид. У том случају лица се смештају у три шатора у Центру у којима се налазе кревети. Тада је у шаторима увек дежуран службеник Центра и припадници полиције. Такође, дешава се и да у Центру преноће и избеглице/мигранти којима није било дозвољено да уђу у воз за Хрватску на железничкој станици у Шиду², те њима Центар обезбеђује превоз до центара за азил или до Прешева.

У Центру постоје и туш кабине као и покретни тоалети. Хигијена у Центру је на задовољавајућем нивоу. Ангажоване су по две чистачице у смени 24 часа дневно. У свим смештајним капацитетима Центра обезбеђено је грејање.

7. Активности Центра за социјални рад у Шиду

Запослени Центра за социјални рад (ЦСР) у Шиду, ангажовани су у Прихватном центру 24 часа дневно, по троје у смени. Према речима службеника ЦСР, основна дужност им је да идентификују малолетнике без пратње, као и случајеве злостављања или трговине људима. Такође, дешава се да се деца изгубе приликом укрцавања избеглица/миграната у аутобусе када крећу из Прихватног центра у Шид, да би се укрцали у наведени воз из Хрватске. Тада службеници ЦСР спајају ову децу са родитељима у Шиду.

Према службеним наводима, четири недеље пре дана посете био је један случај где је покренут кривични поступак за трговину људима. Наиме, деветогодишња девојчица је отета у Грчкој од стране избеглица/миграната који су тиме покушали да олакшају свој даљи пут до европских земаља, јер са собом имају дете. Службеницима ЦСР је јављено од стране полиције да су ова лица са дететом у аутобусу на путу ка Шиду. Приликом доласка наведеног аутобуса у Центар, уз помоћ полицајаца, девојчица и њени отмичари су идентификовани. Против лица која су незаконито повела дете са собом је поднета

² Ова лица нису прошла контролу хрватског преводиоца који на основу дијалекта језика утврђује да ли су лица из Сирије, Авганистана или Ирака. У случајевима да се утврди да су из ових земаља били би пуштени да уђу у воз.

кривична пријава, а девојчица је била смештена у хранитељској породици у Шиду за време док родитељи нису дошли по њу и сви заједно наставили пут ка Немачкој.

II. ПРИХВАТНИ ЦЕНТАР ШИД-СТАНИЦА

1. Увод

Прихватни центар Шид-станица налази се у непосредној близини Железничке станице у Шиду. Као и Прихватни центар Адашевци, и овај Центар је почео са радом средином октобра 2015. године. Њиме руководи Комесаријат за избеглице и миграције, а у Центру су још ангажовани лекари Дома здравља из Шиде и здравствених установа из Новог Сада, УНХЦР, Црвени крст, службеници Центра за социјални рад у Шиду, разне невладине организације, полицијски службеници који су одговорни за јавни ред и мир у Центру даноноћно, као и комунално предузеће задужено за канализацију и водовод. Према наводима руководиоца Центра, просек задржавања избеглица/миграната у Центру је неколико сати, док воз из Хрватске не пристигне у Шид, а у који ова лица треба да се укрцају.

2. Процедура пријема у Центар и процедура преласка границе Србија-Хрватска

Према речима руководиоца, Центар служи као успутна станица избеглицама/мигрантима, који возом долазе из Прешева у Шид, а и у ретким случајевима ако избеглице/мигранти дођу таксијем до Центра. Када долазе возом списак са путницима, који се налази код машиновође, прави се још на железничкој станици у Прешеву од стране службеника Комесаријата, где се уписују лица са „потврдама о транзиту“ која су ушла у воз. Исто као и у Прихватном центру Адашевци, овде избеглице/мигранти по доласку могу да се одморе до доласка воза из Хрватске којим ће ући у ту земљу.

Према наводима запослених у Центру, у Хрватску тренутно дневно може да уђе 2.500 до 2.700 избеглица/миграната, а раније су примали и до 4.000 ових лица. Након доласка воза из Хрватске, проверавају се подаци са наведеног списка са „потврдама о транзиту“ које имају ова лица. Хрватски преводилац са полицајцима, пре уласка у воз за Хрватску, утврђује да ли лица долазе из Сирије, Авганистана или Ирака, како би могли да буду пуштена да уђу у воз. Десетак лица са којима су обављени разговори током посете, а којима није дозвољен прелазак у Републику Хрватску, од стране хрватских органа власти, изнели су своје незадовољство због останка у Србији, односно немогућности да се даље крећу ка европским земљама. Наводе да се пре уласка у воз за Републику Хрватску провера њихов идентитет на тај начин што се са њима обавља разговор у форми кратких питања и да искључиво од слободне процене преводиоца, која је по њиховом мишљењу веома дискутабилна, зависи да ли ће они бити пуштени у Републику Хрватску или не. Такође, исказали су стрепњу да ће бити враћени у Македонију, што је учињено са одређеним бројем странаца.

3. Поучавање о правима и обавезама

Према наводима руководиоца, у Центру су запослена у смени по два преводиоца за арапски и фарси језик 24 часа дневно. Поред њих, у Центру су ангажовани и преводиоци преко невладиних организација. Правила о кућном реду и права и обавезе избеглица/миграната су постављена на више места у Центру на арапском, фарси, француском и енглеском језику.

4. Здравствени прегледи

Према речима руководиоца, лекарска служба у Центру ради 24 часа дневно. Прегледе и лекарску помоћ указују доктори из Дома здравља у Шиду и из здравствених установа из Новог Сада. Био је један случај заразне болести и тада је пацијент био смештен у собу за изолацију. Након опоравка ово лице је наставило пут ка развијеним европским земљама преко Хрватске.

5. Исхрана и хуманитарна помоћ

Према наводима руководиоца Центра, преко Црвеног крста за сва лица обезбеђена је храна, која се дистрибуира преко невладиних организација. Храна је прилагођена верским убеђењима избеглица/миграната. Поред хране деле се и хигијенски пакети, наменски за жене и бебе (улошци, сапуни, пелене итд.), а такође и обућа и одећа.

6. Смештајни услови

Кроз Центар дневно просечно прође око 600 избеглица/миграната. Када се избеглице/мигранти задржавају само неколико сати, време проводе у објекту намењеном за чекање. У њему се налазе клупе, као и утичнице како би ова лица могла напунити своје мобилне телефоне, а обезбеђен је и бежични интернет.

Такође, у Прихватном центру постоји дечији кутак који је опремљен са играчкама, а у коме могу да бораве деца, као и мајке са бебама.

Према речима управника, понекад се дешава да избеглице/мигранти преспавају у Центру, обично када пристигну ноћу, а воз из Хрватске стиже ујутру у Шид. У том случају лица се смештају у два шатора у Центру у којима се налази по 120 кревета и у три зграде у Центру у којима се налази још 240 кревета. У Центру се такође дешава да преспавају и избеглице/мигранти којима није било дозвољено од стране хрватског преводиоца да уђу у воз за Хрватску. Раније су овим лицима службеници Центра организовали превоз до центара за азил или до Прешева, али како већина њих углавном одмах самостално напусти Центар, превоз се више не организује.

У Центру постоје и туш кабине као и покретни тоалети. Хигијена у Центру је на задовољавајућем нивоу. Центар се чисти три пута дневно, а исто толико пута се дезинфикују и празне тоалети. Током дана ангажована је једна чистачица, а две током ноћи. У свим смештајним капацитетима Центра обезбеђено је грејање.

7. Активности Центра за социјални рад у Шиду

У Центру су ангажовани службеници ЦСР у Шиду, који раде само дневне смене. Према речима руководиоца Центра, основна дужност им је да идентификују малолетнике без пратње, као и случајеве злостављања или трговине људима. До тренутка посете није било случајева злостављања или трговине људима.

8. Наводи о тортури

НПМ је дошао до сазнања да се два дана пре посете десио један инцидент, приликом укрцавања у воз за Хрватску. Наиме, од стране хрватске полиције претучена су два малолетника пореклом из Марока. Четири малолетника су заобилазећи процедуру, ушла

у воз, кријући се од хрватских полицајаца. На основу разговора закључено је да су хрватски полицајци према двојици применила несразмерну силу, односно средства принуде и нанели им повреде, док су остала двојица доживела стрес услед вике, гурања и избацавања из воза. Након инцидента, ова лица су одведена на лекарски преглед, указана им је медицинска помоћ, а затим су примљена да преспавају у Центру. ЦСР у Шиду је предузео мере из своје надлежности према овим лицима, односно малолетницима је постављен привремени старатељ, те су затим, уз пратњу старатеља спроведени у Завод за васпитање деце и омладине „Васа Стајић“. Приликом посете Заводу за васпитање деце и омладине у Београду³ и разговора са привременим старатељем малолетника из Марока, закључено је да о пребијању штићеника није обавестио полицију, односно јавно тужилаштво.

Поводом описаног догађаја НПМ је упутио дописе Полицијској станици (ПС) у Шиду, Регионалном центру граничне полиције (РЦГП) према Хрватској, ЦСР у Шиду, Дому здравља Шид и Прихватном центру Шид-станица, у којима се од ових органа захтева да без одлагања доставе све релевантне информације и документацију везану за предметни догађај, као и да одговоре о томе да ли су и који органи обавештени о наведеном, имајући у виду да нанете телесне повреде указују на постојање основане сумње да су наведена лица била жртва злостављања. ПС Шид је, својим актом бр. 214-8604/16 од 02. 02. 2016. године, доставила одговор у којем је наведено да у евиденцијама ове станице није евидентирана пријава о пребијању избеглица/миграната од стране хрватске полиције, као и да је за контролу докумената избеглица/миграната и сарадњу са хрватском полицијом задужена Управа граничне полиције, Станица граничне полиције Срем. У одговору ЦСР Шид (акт бр. 551.03-3-44/2016 од 04. 02. 2016. године), поред информација којима је НПМ располагао, наведено је да приликом прегледа ових лица у Дому здравља Шид нису установљени преломи и да су рендгенски снимци малолетника предати приликом њиховог смештаја дежурном васпитачу у Заводу за васпитање деце и омладине „Васа Стајић“. Дом здравља Шид је доставио одговор (акт бр. 05-27712 од 17. 02. 2016. године) у којем је наведено да је након позива из Прихватног центра дежурна екипа изашла на лице места и у Прихватном центру затекла малолетника са видљивим повредама главе и лица, којег су довели у Дом здравља, где је прегледан и где му је пружена медицинска помоћ, а да је о претученим малолетницима обавештена погранична полиција пре доласка наведеног малолетника у Дом здравља. Комесаријат за избеглице и миграције је у свом акту бр. 019-371/1 од 04. 3. 2016. године навео да су запослени КИРС у Прихватном центру у Шиду задужено само за организацију боравка и пружање помоћи мигрантима у транзиту док се они налазе у Центру, а да је за улазак миграната за воз у Хрватску задужена гранична полиција, те да они не располажу информацијама о наведеном догађају. У одговору полицијских службеника Управе граничне полиције, који је достављен преко Одељења за информације од јавног значаја и заштиту података о личности (акт 02/5 бр. 268/16 од 03. 3. 2016. године), наведено је да полицијски службеници СГП Срем нису приметили да је дошло до било каквих инцидентних ситуација између миграната и полицијских службеника Републике Хрватске, а да су информације о наведеном инциденту добили од службеника Високог комесаријата за избеглице.

Из описаног догађаја, достављених изјашњења надлежних органа, непосредно обављеног разговора са запосленима Прихватног центра у Шиду, као и разговора са привременим старатељем малолетника може се закључити да ни један од надлежних органа који су поступали према овим малолетницима и који су имали сазнања о инциденту није сходно

---

³ Посета је обављена 27. 01. 2016. године.

одредбама чл. 280. Законика о кривичном поступку („Сл. гласник РС“, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13 и 55/14)⁴, пријавио кривично дело.

ПРЕПОРУКА

Сви поступајући органи ће надлежном органу пријављивати кривична дела која се гоне по службеној дужности.

Надлежни органи ће у свом будућем поступању обезбедити да се сваки случај злостављања и мучења избеглица и миграната који се деси на територији Републике Србије, адекватно забележи и документује кроз записнике, фотографије насталих повреда, изјаве, лекарске налазе и др. релевантну документацију.

---

⁴ Државни и други органи, правна и физичка лица пријављују кривична дела за која се гони по службеној дужности, о којима су обавештена или за њих сазнају на други начин, под условима предвиђеним законом или другим прописом. Кривичним закоником је предвиђено у којем случају непријављивање кривичног дела представља кривично дело. Подносилац кривичне пријаве из става 1. овог члана навешће доказе који су му познати и предузеће мере да би се сачували трагови кривичног дела, предмети на којима је или помоћу којих је учињено кривично дело и други докази.